

5. Regionální porovnání

Regionální srovnání je v rámci této kapitoly hodnoceno jak na úrovni krajské, tak i okresní. V případě okresů se jedná o přepočtené údaje na územní strukturu platnou k 1. 1. 2021. Proto při výpočtu úhrnné plodnosti na úrovni okresů byly jako střední stavy obyvatel podle věku použity průměry počtů na začátku a na konci roku. Na krajské úrovni k územním změnám mezi lety 2011–2021 nedošlo. Přestože některé okresy představují populačně malé celky a počty živě narozených v jednotlivých letech mohou kolísat, byla pro hodnocení využita data za jednotlivé roky, protože v roce 2021 došlo k výrazné změně trendu úhrnné plodnosti a hodnocení za delší časové období by bylo zavádějící. Pro hodnocení regionálních rozdílů jsou v mapách použity stejné intervaly ve zkoumaném roce jak pro krajské územní jednotky, tak i okresní. V případě, že na okresní úrovni spadalo mnoho okresů do jednoho intervalu nebo byla nalezena vnitřní seskupení, byl interval rozdělen na dva.

5.1. Úhrnná plodnost

Stejně jako na republikové úrovni úhrnná plodnost v krajích mezi roky 2011–2021 vzrostla, konkrétně z rozmezí 1,34–1,52 dítěte na jednu ženu v roce 2011 na 1,69–1,95 dítěte v roce 2021. Představovalo to růst intenzity plodnosti o 18–41 % v jednotlivých krajích. Obecně nejsou ale rozdíly v úrovni úhrnné plodnosti mezi kraji Česka vysoké, ve sledovaném období se variační koeficient²⁶ pohyboval mezi hodnotami 3,2–4,3 %. Vývoj plodnosti v posledním roce snížil variační koeficient na hodnotu 3,7 %.

Tab. 35 Úhrnná plodnost v krajích, 2011–2021

Kraj	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. m. Praha	1,35	1,38	1,36	1,45	1,47	1,49	1,55	1,56	1,52	1,51	1,71
Středočeský	1,52	1,54	1,54	1,61	1,64	1,69	1,79	1,74	1,76	1,74	1,90
Jihočeský	1,41	1,51	1,48	1,53	1,60	1,67	1,74	1,74	1,74	1,75	1,87
Plzeňský	1,37	1,45	1,41	1,47	1,55	1,61	1,67	1,70	1,70	1,69	1,79
Karlovarský	1,43	1,37	1,42	1,42	1,45	1,55	1,55	1,59	1,68	1,62	1,69
Ústecký	1,51	1,46	1,47	1,56	1,60	1,64	1,72	1,69	1,73	1,72	1,79
Liberecký	1,48	1,49	1,51	1,51	1,63	1,77	1,73	1,75	1,76	1,76	1,78
Královéhradecký	1,42	1,46	1,49	1,55	1,60	1,65	1,71	1,74	1,72	1,76	1,85
Pardubický	1,46	1,51	1,45	1,58	1,58	1,68	1,67	1,74	1,82	1,77	1,85
Vysočina	1,42	1,47	1,44	1,59	1,63	1,65	1,73	1,75	1,81	1,80	1,95
Jihomoravský	1,44	1,45	1,48	1,55	1,58	1,66	1,72	1,76	1,75	1,73	1,83
Olomoucký	1,39	1,41	1,45	1,50	1,56	1,65	1,68	1,73	1,68	1,79	1,82
Zlínský	1,34	1,35	1,40	1,43	1,53	1,57	1,67	1,70	1,65	1,71	1,88
Moravskoslezský	1,38	1,41	1,41	1,49	1,50	1,57	1,60	1,68	1,67	1,67	1,78
Česko	1,43	1,45	1,46	1,53	1,57	1,63	1,69	1,71	1,71	1,71	1,83
Variační koeficient	3,8	3,8	3,2	3,7	3,6	4,1	4,1	3,4	4,2	4,3	3,7

Pozn. Maximální hodnoty jsou zvýrazněny tučně s podtržítkem, minimální hodnoty jsou zvýrazněné tučnou kurzívou

Ne ve všech krajích probíhaly změny v intenzitě plodnosti stejnoměrně. Po poklesu plodnosti v roce 2011 a nejednoznačném vývoji do roku 2013 následovalo období růstu plodnosti ve všech krajích (2014–2016, růst o 0,13–0,26 dítěte na matku). Po roce 2016 byl vývoj úrovně plodnosti mezi kraji různorodější a vedl ke stagnaci nebo poklesu intenzity plodnosti u většiny krajů v letech 2019–2020. Růst intenzity plodnosti v roce 2021 se týkal všech krajů (růst o 0,02–0,20 dítěte na matku) a výsledkem byla nejvyšší úroveň úhrnné plodnosti od roku 2000, kdy byly kraje ustanoveny. Došlo tím k proměně regionálního rozložení krajů.

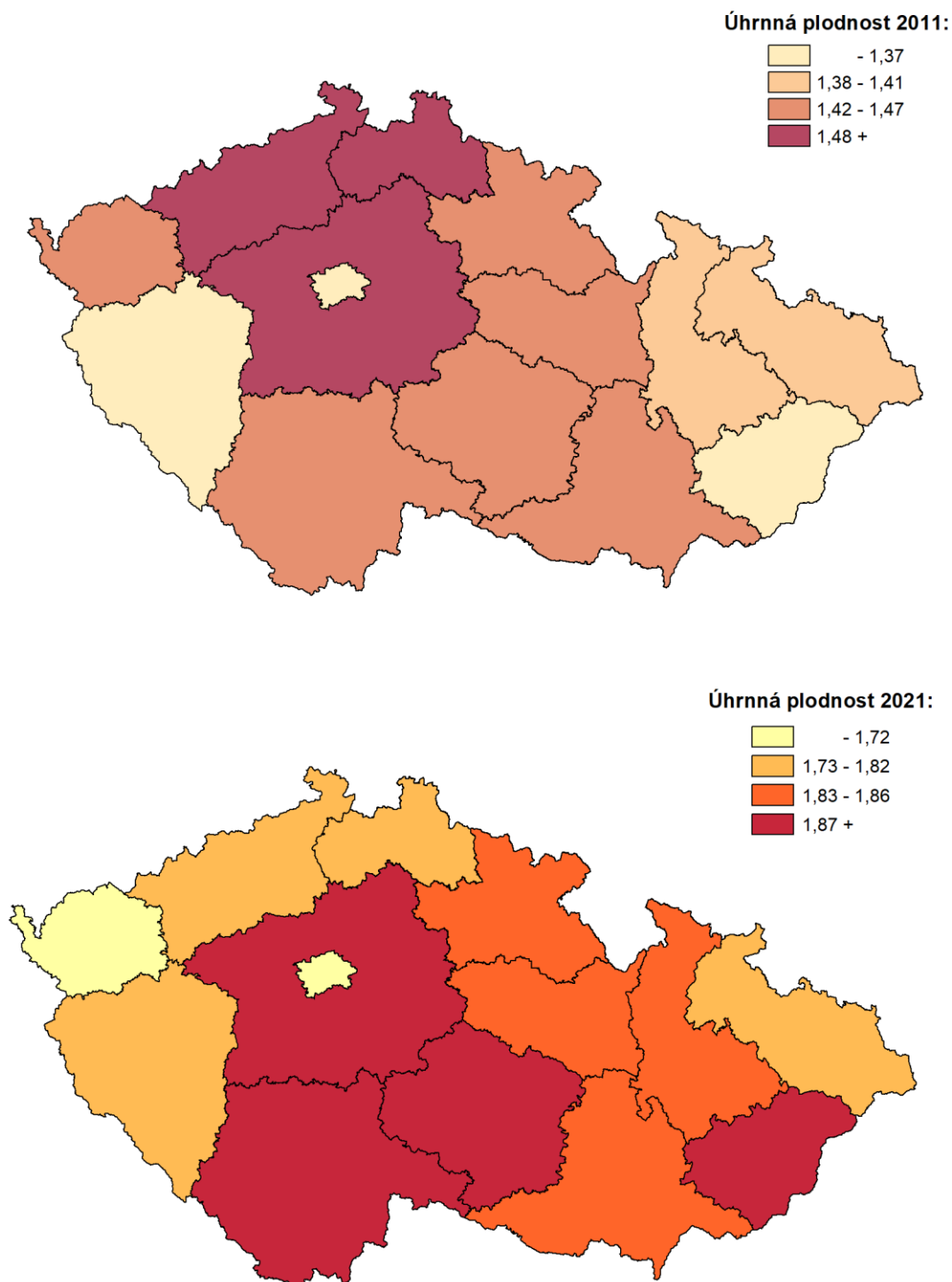
Kraje Ústecký, Liberecký a Karlovarský (úhrnná plodnost v roce 2011: 1,51; 1,48; 1,43), které se v roce 2011 řadily ke krajům s nejvyšší plodností, resp. vyšší plodností v případě Karlovarského kraje, se v roce 2021

²⁶ Variační koeficient se vypočítá tak, že se směrodatná odchylka vydělí průměrem hodnot za Česko a udává se v procentech. Variační koeficient je ukazatelem relativní variability, takže není ovlivněn změnou absolutních hodnot.

nacházely na opačné straně regionálního členění. Karlovarský kraj se vyznačoval nejnižší úhrnnou plodností (1,69) vůbec a Liberecký a Ústecký kraj se propadly pod republikovou hodnotu úhrnné plodnosti, viz tab. 35.

Mapa 1 Úhrnná plodnost v krajích, 2011 a 2021

Stabilně mezi kraje s nejvyšší intenzitou plodnosti patří Středočeský kraj. Posledních pět let se mezi tyto kraje zařadil kraj Vysočina (viz tab. 35) a v loňském roce se připojily ještě kraje Zlínský a Jihočeský, viz mapa 1. Zlínský kraj se vyznačoval největším růstem hodnoty úhrnné plodnosti (o 40 %) a největším přesunem v pořadí mezi kraji (v roce 2011 byl na posledním místě, viz tab. 36).

Tab. 36 Pořadí krajů²⁷ podle úhrnné plodnosti, 2011–2021

Kraj	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. m. Praha	13	12	14	12	13	14	14	14	14	14	13
Středočeský	1	1	1	1	1	2	1	6	3	7	2
Jihočeský	9	2	5	7	5	4	2	5	6	6	4
Plzeňský	12	8	12	11	10	10	10	10	9	11	9
Karlovarský	6	13	10	14	14	13	13	13	11	13	14
Ústecký	2	6	6	4	4	9	6	11	7	9	10
Liberecký	3	4	2	8	3	1	4	3	4	5	12
Královéhradecký	8	7	3	6	6	6	7	7	8	4	6
Pardubický	4	3	7	3	7	3	9	4	1	3	5
Vysočina	7	5	9	2	2	7	3	2	2	1	1
Jihomoravský	5	9	4	5	8	5	5	1	5	8	7
Olomoucký	10	10	8	9	9	8	8	8	10	2	8
Zlínský	14	14	13	13	11	11	11	9	13	10	3
Moravskoslezský	11	11	11	10	12	12	12	12	12	12	11

Hodnota úhrnné plodnosti dosažená v okresech mezi začátkem a koncem sledovaného období vzrostla z rozmezí 1,29–1,71 dítěte na matku na 1,60–2,02, viz tab. 37. Variabilita úhrnné plodnosti v okresech byla větší než v krajích. Ve sledovaném období se variační koeficient pohyboval mezi hodnotami 4,4–5,8 %. Největší variabilita se ukázala v roce 2011 a nejnižší v roce 2020. Celkový trend variačního koeficientu na okresní úrovni byl do roku 2020 klesající a v loňském roce se zvýšil. Ve srovnání s rozložením krajů bylo potřeba v případě okresů poslední interval v mapách rozdělit na dva, platilo to pro oba porovnávané roky (krajské intervaly: v roce 2011: > 1,48 dítěte na matku, v roce 2021: > 1,87).

Tab. 37 Okresní charakteristiky úhrnné plodnosti, 2011–2021

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Minimum	1,29	1,29	1,31	1,37	1,39	1,45	1,47	1,52	1,52	1,51	1,60
Maximum	1,71	1,67	1,70	1,69	1,84	1,88	1,90	1,95	1,91	1,88	2,02
Variační koeficient	5,8	5,1	5,5	5,4	5,4	4,9	4,9	4,8	4,7	4,4	4,8
Česko	1,43	1,45	1,46	1,53	1,57	1,63	1,69	1,71	1,71	1,71	1,83

Okresy s nejnižší intenzitou plodnosti (do hodnoty 1,38) se v roce 2011 koncentrovaly do tří oblastí překračující krajské hranice: 1. severní část Plzeňského kraje (Domažlicko, Plzeň-město, Plzeň-sever, Rokycany, Tachov) s navazujícími okresy Karlovy Vary, Rakovník, Příbram, Písek; 2. okresy na jihovýchodě Moravy, kam patřila většina okresů Zlínského kraje (Kroměříž, Uherské Hradiště a Zlín) a okresy Břeclav, Hodonín a Kroměříž; 3. okresy na severozápadě Moravy (Bruntál, Jeseník, Šumperk; viz mapa 2).

Oproti tomu okresy s nejvyššími hodnotami úhrnné plodnosti se formovaly do shluků v rámci krajů. Nejvíce okresů s úhrnnou plodností nad 1,53 dítěte na matku se v roce 2011 koncentrovalo do Ústeckého (Děčín, Litoměřice a Teplice) a Středočeského (Kolín, Praha-východ, Praha-západ) kraje. Mimo okresy spadající do krajů s nejvyšší úhrnnou plodností (kraje Liberecký, Středočeský a Ústecký) se vyšší úhrnná plodnost (vyšší než 1,48 dítěte na matku) objevila v okresech Brno-město, Brno-venkov, Cheb, Olomouc a Prachatice.

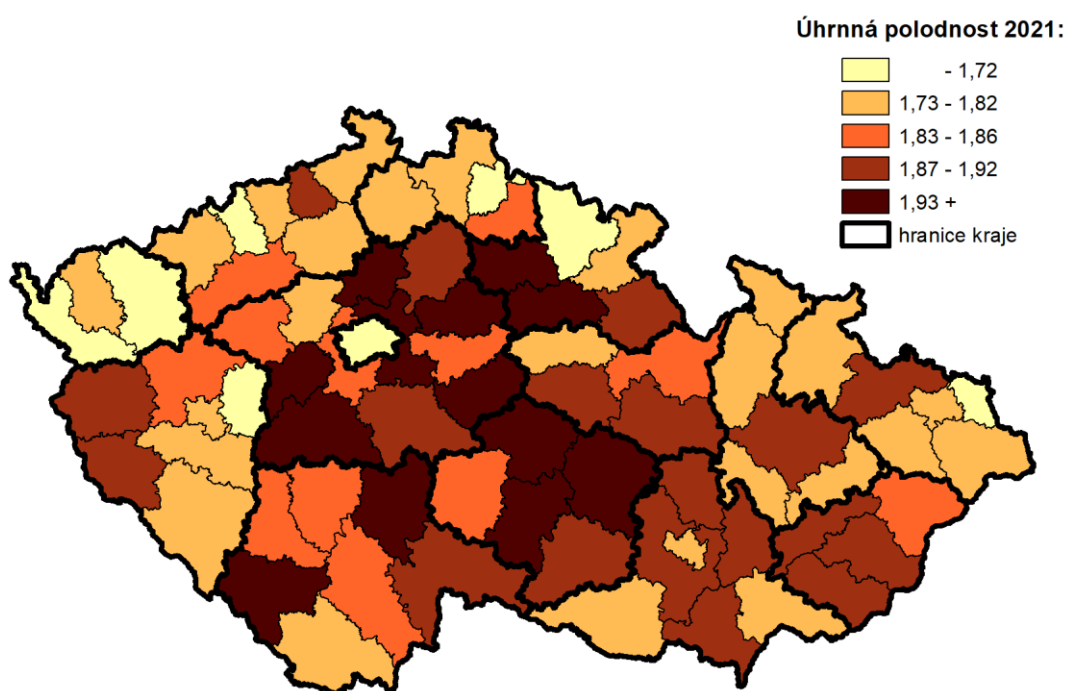
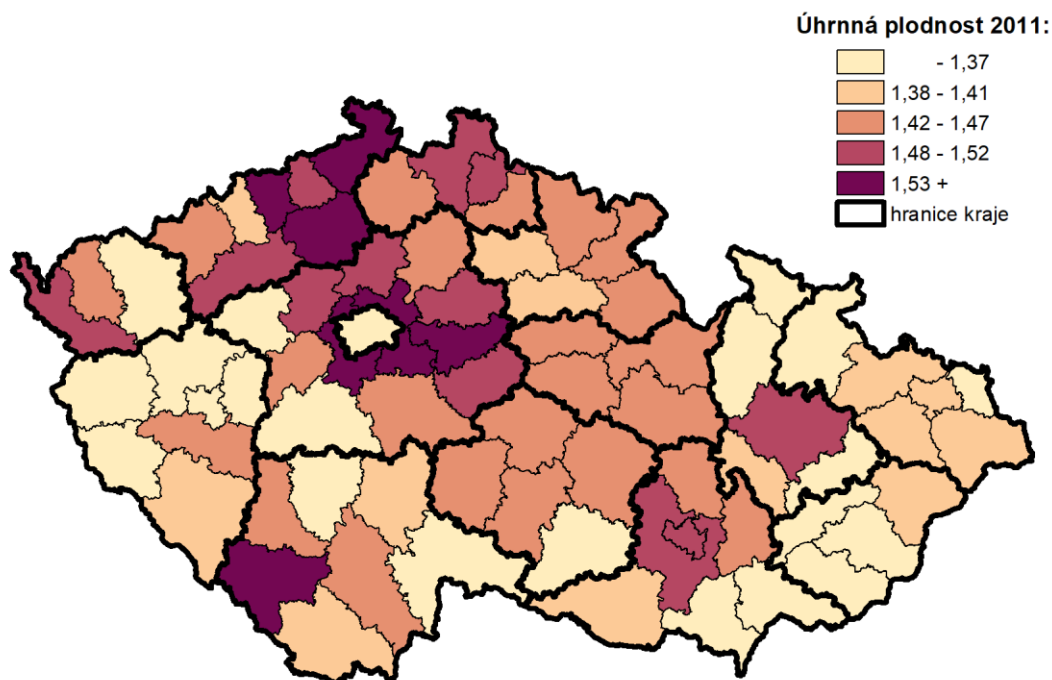
Růst plodnosti mezi roky 2011 a 2021 zvýšil počet okresů nad hodnotou za Česko. V roce 2011 přesahovalo republikovou úroveň plodnosti 35 okresů v roce 2021 již nadpoloviční většina. Obrátil se také poměr okresů v nejnižší a nejvyšší kategorii. V roce 2011 do nejnižší kategorie spadala více než čtvrtina okresů, kdežto v roce 2021 již méně než jedna desetina. V nejvyšší kategorii se v roce 2011 nacházelo 10 % okresů a v roce 2021 téměř 17 % okresů. Největší růst úhrnné plodnosti byl zaznamenán v okresech Domažlice, Zlín,

²⁷ Kraj s nejvyšší hodnotou úhrnné plodnosti má pořadí č. 1

Jičín a Žďár nad Sázavou (o 0,58 a více dítěte na jednu ženu a relativně o více než 40 %) a nejméně vzrostla v okresech Cheb a Praha-západ (méně než o 10 %).

Mapa 2 Úhrnná plodnost v okresech, 2011 a 2021

Hodnocení regionální koncentrace okresů s nejnižší intenzitou plodnosti v roce 2021 je možné provést jen v rámci souhrnné kategorie, kdy úhrnná plodnost byla nižší než republiková hodnota. Zaprvé se zformoval pás okresů při západní hranici Česka zahrnující okresy krajů Karlovarského a Ústeckého (s výjimkou okresů Louny a Ústí nad Labem) a okresy Česká Lípa, Jablonec a Liberec. Nižší úroveň plodnosti také zůstala

zachována v severní části Moravy, vyčlenily se z ní pouze okresy Olomouc a Opava. V případě původně vymezené oblasti okresů jihovýchodní Moravy došlo k prudkému nárůstu plodnosti v okresech Zlínského kraje, až se dostaly mezi okresy s vysokou intenzitou plodnosti.

Z okresů, které se v roce 2011 vyznačovaly vysokými hodnotami úhrnné plodnosti, se takové označení udrželo v roce 2021 jen u dvou okresů (Praha-východ a Prachatice). Objevily se tři nové oblasti okresů s nejvyšší intenzitou plodnosti, dvě zasahovaly do Středočeského kraje a poslední převažovala v okresech z kraje Vysočina: 1. okresy na severovýchod od Prahy – Mělník, Hradec Králové, Jičín, Nymburk, Praha-východ; 2. okresy jižně od Prahy– Beroun, Příbram a Tábor; 3. okresy Havlíčkův Brod, Jihlava, Kutná Hora a Žďár nad Sázavou.

5.2. Průměrný věk matky při narození dítěte

Průměrný věk matky při porodu vzrostl na krajské úrovni z rozmezí 28,4–31,2 let na 29,1–32,0 let mezi rokem 2011 a 2021. Tento ukazatel byl ještě méně diferencovaný než úhrnná plodnost. Rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou se pohyboval v posledních jedenácti letech mezi 2,8 až 3,1 let a variační koeficient v rozmezí 2,1 až 2,5 %.

Průměrný věk nejvíce vzrostl v Moravskoslezském, a to o 0,9 roku (z 29,0 na 29,9 let), dále v Jihomoravském a Karlovarském kraji a Hlavním městě Praze shodně o 0,8 roku. Nejnižší přírůstek byl zaznamenán ve Zlínském kraji (0,4 roku), který se v roce 2011 vyznačoval druhým nejvyšším průměrným věkem (30,2 let) hned po Hlavním městě Praze. U ostatních krajů došlo k růstu průměrného věku o 0,6–0,7 roku.

Tab. 38 Průměrný věk matky při porodu v krajích, 2011–2021

Kraj	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. m. Praha	31,2	31,4	31,5	31,5	31,6	31,7	31,5	31,7	31,7	31,8	32,0
Středočeský	29,8	29,9	30,0	30,0	30,1	30,1	30,1	30,2	30,3	30,3	30,5
Jihočeský	29,6	29,5	29,7	29,8	29,8	29,9	29,9	29,8	30,0	30,0	30,2
Plzeňský	29,4	29,4	29,5	29,7	29,6	29,6	29,8	29,9	29,9	29,9	30,1
Karlovarský	28,6	28,8	28,7	28,8	29,0	28,6	29,0	29,0	28,9	29,2	29,4
Ústecký	28,4	28,5	28,6	28,6	28,7	28,5	28,7	28,7	28,7	29,0	29,1
Liberecký	29,4	29,4	29,5	29,6	29,7	29,5	29,6	29,8	29,8	29,9	30,1
Královéhradecký	29,8	29,8	29,8	29,9	29,9	30,0	30,0	30,1	30,2	30,1	30,5
Pardubický	29,6	29,7	29,8	29,9	30,0	30,0	29,8	30,0	30,0	30,1	30,2
Vysočina	29,7	29,7	29,9	29,9	30,0	30,1	29,9	30,2	30,0	30,1	30,3
Jihomoravský	30,0	30,1	30,1	30,2	30,3	30,3	30,4	30,4	30,6	30,5	30,8
Olomoucký	29,5	29,7	29,8	29,8	29,9	29,9	30,0	30,1	30,0	30,0	30,1
Zlínský	30,2	30,2	30,2	30,5	30,4	30,4	30,4	30,5	30,6	30,5	30,6
Moravskoslezský	29,0	29,1	29,2	29,3	29,4	29,3	29,5	29,6	29,6	29,7	29,9
Česko	29,7	29,8	29,9	29,9	30,0	30,0	30,0	30,1	30,2	30,2	30,4
Variační koeficient	2,2	2,2	2,3	2,3	2,2	2,5	2,2	2,3	2,3	2,1	2,1

Pozn. Maximální hodnoty jsou zvýrazněny tučně s podtržítkem, minimální hodnoty jsou zvýrazněné tučnou kurzívou

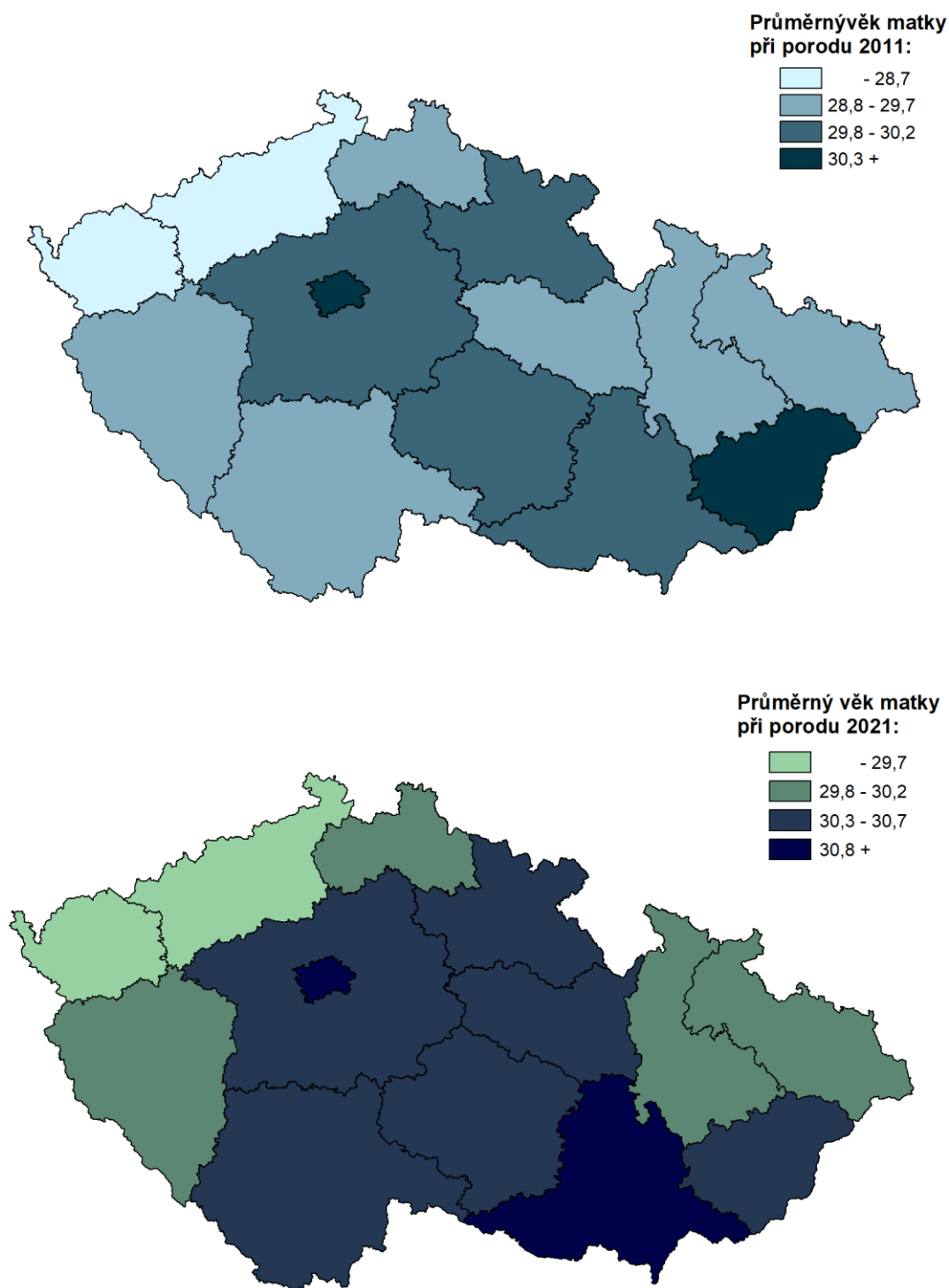
Regionální rozložení průměrného věku matky při narození dítěte v krajích se proměňovalo jen mírně, viz mapa 3. Nejvyšší průměrný věk se objevoval u matek s bydlištěm v Hlavním městě Praze (31,2 let v roce 2011 a 32,0 let v roce 2021). Tento kraj má dlouhodobě výlučné postavení mezi ostatními krají, jeho průměrný věk byl minimálně o jeden rok starší než v kraji v druhém pořadí po celé sledované období. Druhý nejvyšší průměrný věk měly matky bydlících ve Zlínském (2011–2016 a 2018–2020) nebo Jihomoravském kraji (2017 a 2021). Pro matky z Ústeckého a Karlovarského kraje byl charakteristický nejnižší průměrný věk při porodu (2011: 28,4 a 28,6 let; 2021: 29,1 a 29,4 let) po celé sledované období.

V roce 2021 přesáhl průměrný věk matek při porodu hranici 30 let ve většině krajů. Výjimku tvořily tři kraje, a to již zmíněné kraje s nejnižšími průměrnými věky a Moravskoslezský kraj. Oproti tomu v roce 2011 hranici

30 let přesahoval jen průměrný věk matek v kraji Hlavní město Praha a v rámci republiky byla tato hranice dosažena v roce 2015.

Mapa 3 Průměrný věk matky při porodu v krajích, 2011 a 2021

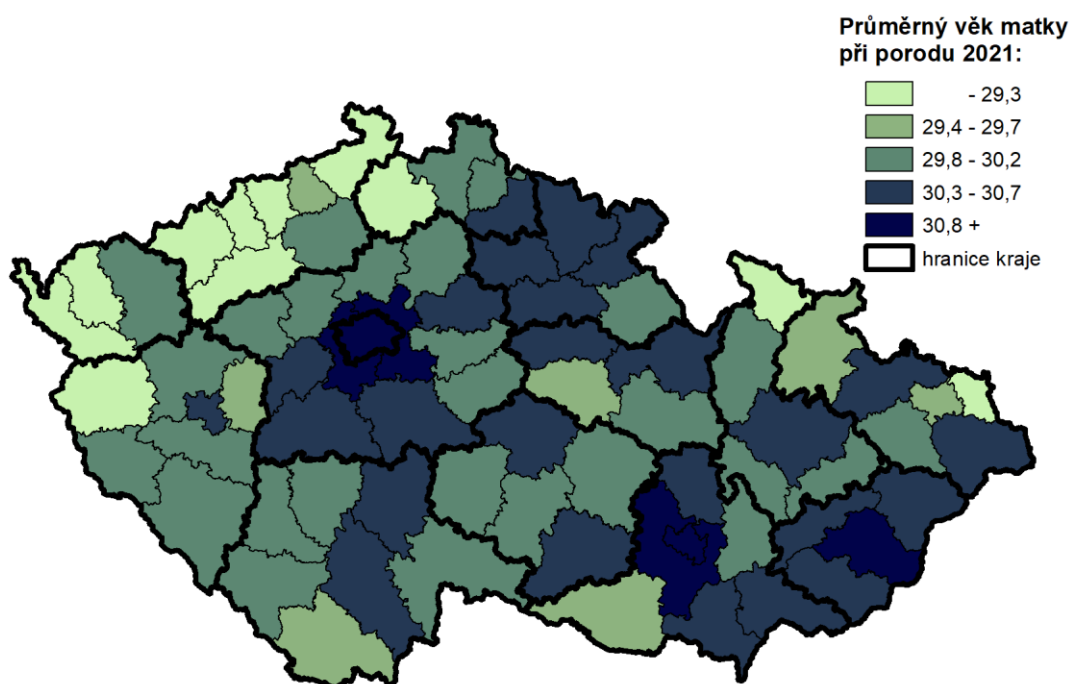
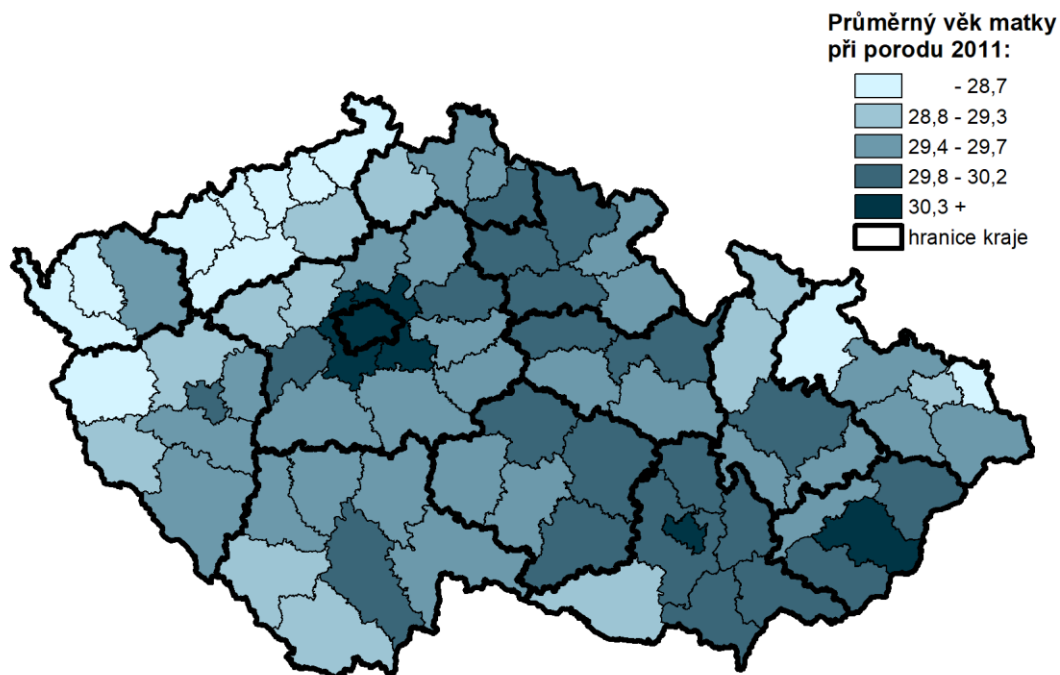
Průměrný věk matky při porodu na okresní úrovni vzrostl mezi roky 2011 a 2021 z rozmezí 28,0–31,2 let na 28,8–32,0 let, viz tab. 39. Variabilita průměrného věku i její vývoj na okresní úrovni byly obdobné jako na krajské úrovni. Ve sledovaném období se variační koeficient na okresní úrovni pohyboval mezi hodnotami

1,9–2,3 %. Ve srovnání s rozložením krajů bylo potřeba v mapách na okresní úrovni v roce 2011 rozdělit druhý interval (28,8–29,7 let) a v případě dat z roku 2021 první interval (< 29,7 let) na dva.

Tab. 39 Okresní charakteristiky průměrného věku matek při porodu, 2011–2021

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Minimum	28,0	28,1	28,2	28,2	28,1	28,2	28,4	28,1	28,0	28,5	28,8
Maximum	31,2	31,4	31,5	31,5	31,5	31,7	31,5	31,7	31,7	31,8	32,0
Variační koeficient	2,1	2,1	2,2	2,1	2,2	2,2	2,0	2,1	2,3	1,9	1,9
Česko	29,7	29,8	29,9	29,9	30,0	30,0	30,0	30,1	30,2	30,2	30,4

Mapa 4 Průměrný věk matky při porodu v okresech, 2011 a 2021

Jak už napověděl vývoj variačního koeficientu, hlavní rysy regionálního členění okresů podle průměrného věku zůstaly mezi rokem 2011 a 2021 zachovány. K okresům s nejnižším průměrným věkem se řadily okresy Karlovarského a Ústeckého kraje s výjimkou Karlových Varů a Litoměřic v obou letech a v roce 2021 se ze skupiny ještě vyřadil okres Ústí nad Labem. Taktéž v obou letech ke skupině s nejnižším průměrným věkem patřily i okresy Karviná a Tachov.

Nejvyšší průměrný věk matky při porodu byl charakteristický pro pět okresů: Prahu a okolní okresy (Praha-východ a Praha-západ), Brno-město a Zlín, a to jak na začátku, tak na konci sledovaného období. V roce 2021 se tento výčet rozrostl o okres Brno-venkov.

Do roku 2021 se zvýšil počet okresů ve druhé nejvyšší kategorii. Došlo tím k rozšíření oblastí, které se vyrýsovaly již v roce 2011, a i k definování jedné nové. K původní oblasti na severovýchodě Čech zahrnující okresy Hradec Králové, Nymburk, Pardubice, Semily, Trutnov a Ústí nad Orlicí se připojil okres Náchod. Další oblast vymezená již v roce 2011 se nacházela v jihovýchodní části Moravy. K okresům z roku 2011 (Břeclav, Hodonín, Kroměříž, Uherské Hradiště a Vsetín) se připojily Frýdek-Místek a Přerov. Nově zformovaná oblast zahrnovala okresy na jih od Prahy (Benešov, Beroun, a Příbram), viz mapa 4.

5.3. Podíl živě narozených dětí mimo manželství

Poslední charakteristickou vybranou pro analýzu regionálního srovnání je podíl dětí živě narozených mimo manželství, tj. nevdaným ženám. Tato charakteristika se vyznačuje značnou regionální variabilitou (variační koeficient vyšší než 10 %).

Tab. 40 Podíl dětí narozených mimo manželství v krajích, 2011–2021

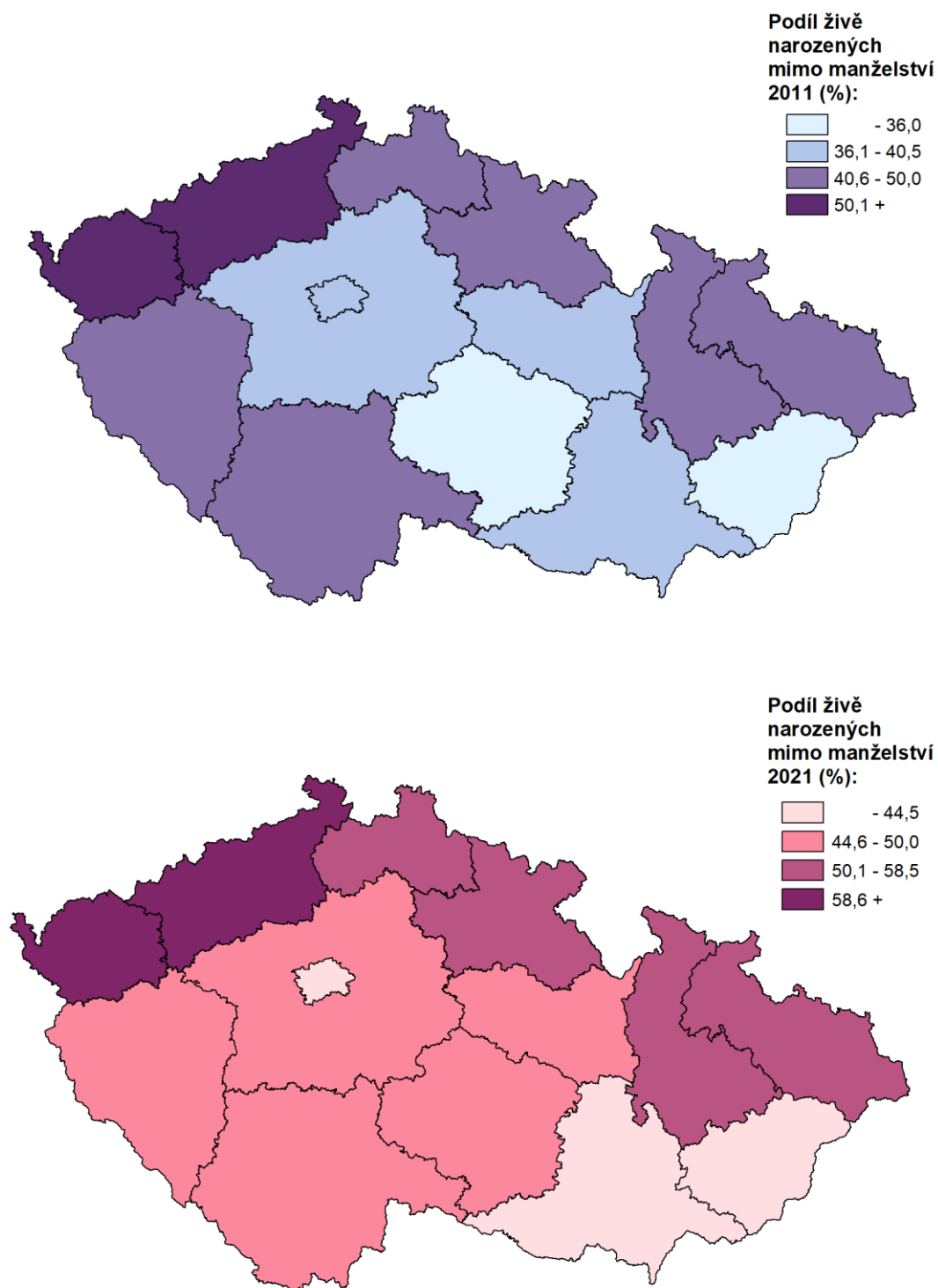
Kraj	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. m. Praha	36,6	37,4	38,7	40,6	41,2	41,0	41,3	40,7	40,3	40,5	40,5
Středočeský	38,0	40,5	42,2	44,3	45,7	46,0	47,8	47,0	46,8	46,8	47,3
Jihočeský	42,5	43,7	45,7	48,4	48,3	49,5	50,6	50,3	49,3	50,6	49,8
Plzeňský	43,8	45,9	46,4	49,1	49,4	50,5	50,8	51,6	48,3	49,2	49,6
Karlovarský	58,3	58,7	60,7	61,6	62,6	64,4	60,1	61,7	59,6	62,7	61,2
Ústecký	56,1	58,0	59,3	61,1	62,3	64,2	64,5	63,4	63,5	62,8	63,0
Liberecký	47,4	48,4	49,8	52,0	53,7	54,2	55,4	54,2	52,7	53,3	54,3
Královéhradecký	42,4	43,8	47,1	47,9	49,7	50,7	50,4	49,8	51,4	51,5	51,9
Pardubický	39,8	41,6	44,3	45,3	47,2	47,9	48,8	48,9	47,2	48,6	48,8
Vysočina	35,7	37,7	38,9	41,3	42,2	43,8	44,4	43,4	45,7	44,6	45,8
Jihomoravský	36,7	38,4	39,6	41,4	43,1	43,0	43,6	43,8	42,7	43,9	43,4
Olomoucký	43,0	45,1	45,7	47,8	48,2	50,3	50,2	49,8	49,4	50,0	50,9
Zlínský	32,8	35,6	37,4	39,1	40,6	41,8	43,0	42,3	43,4	43,1	43,1
Moravskoslezský	46,5	47,7	49,8	50,4	52,2	52,8	52,7	51,9	52,2	51,1	50,9
Česko	41,8	43,4	45,0	46,7	47,8	48,6	49,0	48,5	48,2	48,5	48,5
Variační koeficient	17,1	15,7	15,2	14,3	14,0	14,5	12,8	13,3	12,6	13,0	12,6

Pozn. Maximální hodnoty jsou zvýrazněny tučně s podtržítkem, minimální hodnoty jsou zvýrazněné tučnou kurzívou

Mezi roky 2011 a 2021 podíl živě narozených mimo manželství vzrostl na krajské úrovni z rozmezí 32,8–58,3 % na 40,5–63,0 %. Oproti hodnotě podílu za celou republiku (viz tab. 40) v krajském srovnání došlo k překročení 50% hranice a podíl narozených mimo manželství v některých krajích převažoval nad počtem dětí narozených vdaným matkám. Vývojový trend byl obdobný jako u úhrnné plodnosti. V období intenzivního růstu úhrnné plodnosti rostl i podíl narozených mimo manželství a v období stagnace po roce 2016 kolísal i poměr živě narozených mimo manželství. Do určité míry je to také možné vysvětlit změnou časování vstupu do manželství, kdy první těhotenství nebývá již tak častým důvodem pro uzavření

manželství a do manželství se vstupuje v pozdější fázi života²⁸. Variční koeficient ve sledovaném období poklesl ze 17,1 % na 12,6 %. První čtyři roky variační koeficient klesal a po zbytek sledovaného období kolísal, což značí ustálení regionálních odlišností v posledních pěti letech.

Mapa 5 Podíl živě narozených dětí mimo manželství v krajích, 2011 a 2021

²⁸ Podíl narozených dětí mimo manželství v prvním pořadí se výrazně odlišuje od podílu dětí narozených v druhém a třetím a vyšším pořadí, bývá ve většině krajů o třetinu nižší. Úhmná plodnost druhého pořadí rostla až do roku 2018 a pak také výrazně v roce 2021.

Jedinečné postavení si uchovávaly kraje Karlovarský a Ústecký. Charakteristické pro ně byly nejvyšší dosažené hodnoty tohoto podílu (v roce 2011 vyšší než 50,0 %; v roce 2021 vyšší než 58,5 %) a po celé sledované období si od dalších krajů udržovaly odstup o 6–10 p. b., s výjimkou roku 2017. Postavení ostatních krajů se za posledních jedenáct let mírně proměnilo.

Do skupiny s druhým nejvyšším podílem (více než 50%) se v roce 2021 řadily čtyři kraje, a to Liberecký, Královéhradecký, Moravskoslezský a Olomoucký. Další dva kraje, které spadaly do druhé nejčtenější kategorie v roce 2011, nezaznamenaly do roku 2021 takový růst podílu živě narozených dětí nevdaným matkám a jejich podíl nepřekročil 50% hranici.

Výměnu krajů ve skupině s nejnižším podílem živě narozených dětí nevdaným ženám způsobil kolísavý vývoj tohoto podílu v posledních šesti letech. Do této kategorie se nově zařadily kraje Hlavní město Praha a Jihomoravský. Největší nárůst podílu živě narozených mimo manželství mezi roky 2011 a 2021 byl zaznamenán u krajů Vysočina a Zlínský, a to jak absolutně (o více než 10 p. b.), tak i relativně (o více než čtvrtinu). Oproti tomu nejnižším přírůstkem absolutně (necelé 3 p. b.) i relativně (o 5 %) se vyznačoval Karlovarský kraj, díky kolísání jeho hodnoty v posledních šesti letech.

Tab. 41 Okresní charakteristiky podílu živě narozených dětí mimo manželství, 2011–2021

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Min	28,5	31,1	32,5	36,1	35,6	36,7	39,4	36,7	39,9	38,6	38,3
Max	66,1	63,8	67,2	68,0	70,4	70,3	70,4	71,1	70,7	71,4	70,1
Česko	41,8	43,4	45,0	46,7	47,8	48,6	49,0	48,5	48,2	48,5	48,5
Variační koeficient	19,7	18,4	17,5	16,4	15,5	15,4	14,2	15,0	14,4	14,6	14,0

Podíl dětí živě narozených mimo manželství se mezi roky 2011–2021 zvýšil z rozmezí 28,5–66,1 % na 38,3–70,1 %. Okresní variabilita byla vyšší než krajská, ale její vývoj byl souhlasný s krajským. Variační koeficient se snížil z 19,7 % na 14,0 %. Ve srovnání s rozložením krajů bylo potřeba v mapách na okresní úrovni v roce 2011 rozdělit druhý interval (36,1–40,5 %) a v případě dat z roku 2021 třetí interval (50–58,5 %) na dva.

V okresním členění mezi roky 2011 a 2021 zůstala zachována oblast vyznačující se nejvyšším podílem živě narozených nevdaným ženám (v roce 2011 nad 50 %, v roce 2021 nad 58,5 %) zahrnující okresy Karlovarského a Ústeckého kraje s výjimkou okresu Litoměřice. Z okresů mimo tyto kraje do této skupiny ještě v obou letech patřily okresy Bruntál a Jeseník, viz mapa 6. V roce 2011 se mezi okresy s nejvyšším podílem mimomanželsky narozených dětí objevily čtyři okresy s hodnotou podílu vyšším než 60 %. Na konci sledovaného období byly nad touto hranicí všechny okresy z této kategorie až na Trutnov.

Podíl živě narozených dětí nevdaným ženám mezi lety 2011 a 2021 rostl především v okresech s nižší počáteční hodnotou, čímž došlo i ke snížení rozdílu mezi nejnižší a nejvyšší dosaženou hodnotou z 38 p. b. na 32 p. b. Více než o třetinu vzrostl podíl živě narozených nevdaným ženám v okresech Praha-východ, Třebíč, Uherské Hradiště, Vyškov a Zlín. Rozšířil se tím počet okresů s nejnižším podílem mimomanželsky narozených dětí. Dlouhodobě se řadí mezi okresy s nejnižším podílem Uherské Hradiště a Zlín. V roce 2021 se v této kategorii vytvořila menší regionální uskupení: 1. okresy Praha, Praha-východ a Praha-západ, 2. okresy Blansko, Brno-město, Brno-venkov a Žďár nad Sázavou, a dále se k nim přiřadily okresy Frýdek-Místek, Opava a Pelhřimov.

Nižší intenzita růstu podílu mimomanželsky narozených dětí u okresů s více než 40% podílem v roce 2011 vyústila ve snížení počtu okresů v druhé nejvyšší kategorii v roce 2021.

Mapa 6 Podíl živě narozených dětí mimo manželství v okresech, 2011 a 2021

